

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN OKULA YABANCILAŞMAYA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ VE MESLEKİ EĞİTİME YÖNELİK TUTUMLARI

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Zeynep ÖZTÜRK¹, Süleyman GÖKSOY²

1 Uzman Öğretmen, Düzce İbn-i Sina Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Düzce/Türkiye, ORCID:

2 Doç. Dr., Düzce Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Düzce/Türkiye, ORCID:

Geliş Tarihi: 03.01.2021 Kabul Tarihi: 08.04.2021 DOI: 10.37669/milliegitim.852826

Öz: Bu araştırmada Mesleki ve Teknik Anadolu lisesindeki 11 ve12. sınıf öğrencilerinin okula yabancılaşmaya yönelik görüşleri ve mesleki eğitime yönelik tutumları ele alınmıştır. Araştırmanın evrenini Düzce'nin Merkez ilçesindeki 339 Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesindeki öğrencilerin okula yabancılaşma düzeyleri genel anlamda düşük çıkmıştır. Bunun yanında mesleki eğitime yönelik tutum düzeylerinin ise yüksek çıkarak olumlu tutuma sahip olduklarını göstermesinin yanında, sınıf düzeyleri arasındaki fark 12. sınıf öğrenciler lehine anlamlı bulunmuştur. Okutulan programlar açısından elde edilen bulgulara bakıldığında ise okula yabancılaşma ve anlamsızlık ile sosyal uzaklık alt boyutları açısından anlamlı bir fark bulunmamasına karşın, sağlık meslek lisesi öğrencilerinin güçsüzlük boyutunda, ticaret lisesi öğrencilerinin de kuralsızlık boyutunda daha yüksek ortalamaya sahip oldukları, dolayısıyla bu alt boyutlarda daha çok okula yabancılaştıkları görülmüştür. Mesleki eğitime yönelik tutumların da okul türleri açısından farklılaştığı görülmektedir. Bu fark sağlık meslek lisesi öğrencilerinin lehinedir. Bunun yanında okula yabancılaşmanın alt boyutlarından olan güçsüzlük boyutunda kız öğrenciler, kuralsızlık boyutunda ise erkek öğrenciler daha fazla yabancılaşmaktadır. Öğrencilerin okula yabancılaşmaya yönelik görüşleri ve mesleki eğitime yönelik tutumları arasında ise negatif yönlü orta düzeyde ilişki mevcuttur. Öğrencilerin okula yabancılaşma ve alt boyutlarının düzeyleri arttıkça mesleki eğitime yönelik tutum düzeyleri düşmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yabancılaşma, mesleki eğitim, tutum, işletmelerde ceri eğitimi.

VOCATIONAL AND TECHNICAL ANATOLIAN HIGH SCHOOL STUDENTS' OPINIONS FOR SCHOOL ALIENATION AND THEIR ATTITUDES FOR VOCATIONAL EDUCATION

Abstract :

In this study, 11th and 12th grade students attitudes towards alienation from school and their attitudes towards vocational education were discussed. The population of the study consists of 339 vocational and technical anatolian high schools students in Düzce Central District. As a result of the study, vocational and technical high school students' level of alienation from school was generally low. In addition to the high levels of attitudes towards vocational education, was found to be high, indicating that they have a positive attitude and the difference between grade levels was found to be significant in favor of 12th grade students. According to the findings obtained in terms of the programs studied, despite there was no significant difference in terms of alienation to the school and meaninglessness and social distance sub-dimensions, it was seen that health vocational high school students had higher average in powerlessness dimension and commercial high school students had higher average in lawlessness dimension Attitudes towards vocational education differ in terms of school types. This difference is in favor of vocational school of health students. In terms of gender, there was no significant difference between attitudes towards both alienation to the school and vocational education. Besides, female students become more alienated from the powerlessness dimension which is one of the sub-dimensions of alienation from school and in the dimension of lawlessness, male students become more alienated. There is a medium level negative correlation between attitudes towards alienation to the school and attitudes towards vocational education. As the levels of alienation and sub-dimensions of students increase, their attitudes towards vocational education decrease.

Keywords: Alienation, vocational education, attitude, skill training in enterprises.

1. Giriş

Mesleki eğitim, dünyada ve Türkiye'de her zaman önemini korumuş, tarihi çok eski dönemlere dayanan, eğitimin özel bir alanı olmuştur. Bireylerin hayatlarını nitelikli bir şekilde sürdürebilmeleri için yatkınlık ve becerilerinin ön plana çıkarılması, bu becerilere uygun bir meslek kazanması ancak mesleki eğitimle mümkün olmaktadır.

Mesleki eğitimin genel eğitimden ayrıştırılmayacağı, bunun yanında işletmelerden ve çalışma hayatından da ayrı tutulamayacağı çok açıktır. Bu nedenle söz konusu alanda istenen başarıyı elde edebilmek için, teorik ve uygulamalı mesleki eğitim yöntemleri uygulanmış ve genel eğitime entegre edilerek iyileştirilmeye çalışılmıştır. Türkiye’de bugün uygulanan mesleki ve teknik eğitimin şekillenmesinde, Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın (2007-2013) önemi büyüktür. Bu plan, teorik ve uygulamalı eğitimi birleştiren, Mesleki Eğitim Kanunu’nda da “işletmelerde beceri eğitimi” olarak anılan modelin daha sistemli bir şekilde doğmasına zemin hazırlamıştır.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. Mesleki Eğitim

Türkiye’de eğitim sistemi genel olarak temel eğitim, ortaöğretim ve yükseköğretimden oluşmakta olup, mesleki eğitim bu sistemin ortaöğretim aşamasında yer almaktadır. Ortaöğretim, kökeni temel eğitime dayanan genel, mesleki ve teknik eğitim öğretim kurumlarının tümünü kapsamaktadır. Ortak amaç; öğrencilere asgari bir genel kültür kazandırmak, toplumun ve bireylerin sorunlarını tanıtmak ve çözüm yolları aramak, öğrencileri ilgi ve kabiliyetleri doğrultusunda yükseköğretime, mesleğe, iş alanlarına ve geleceğe hazırlamaktır (TUBİTAK, 2005). Türkiye’de mesleki ve teknik eğitim, eğitim öğretimin önemli bir kısmını teşkil etmektedir. Alkan, Doğan ve Sezgin’e (2001) göre mesleki ve teknik eğitim, milli eğitim sistemi bütünlüğünde sektörlerle birlikte planlanması, araştırılması, organize edilmesi ile bunların yönetimi, denetimi ve örgütlenmesidir. UNESCO’ya (2001) göre ise genel eğitim ve profesyonel çalışma hayatı ile işbirliği yapılarak, çeşitli bilimlerin çalışmalarını, mesleklerle ilgili pratik becerileri, anlayış ve bilginin edinilmesini içeren bir süreç olarak tanımlanmaktadır. UNESCO’nun tanımında sektörler arası iş birliğinin önemine ve bilgi, beceriden ziyade tutum ve anlayış geliştirmenin önemine dikkat çekilmektedir. Türkiye’de bu boyut yeni yeni ele alınmaya başlanmış, Milli Eğitim Bakanlığı’nın yayınlamış olduğu 2023 Strateji Belgesi’nde özellikle vurgulanan bir konu olmuştur (MEB, 2018a).

2.1.1. Mesleki eğitimin uygulanışı ve işletmelerde beceri eğitimi: Türkiye’de dört yıllık Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde adalet, çocuk gelişimi, makine, sağlık hizmetleri gibi 54 alanda eğitim verilmektedir. Öğrenciler dokuzuncu sınıfta tüm liselerle ortak sayılan dersleri ve meslek alanına yönelik bazı meslek derslerini görmektedir. Onuncu sınıfa geldiklerinde ortak derslerin yanında “alan ortak dersi” görmektedirler (sağlık hizmetleri alanı, adalet alanı gibi). 11. sınıfa geldiklerinde öğrencilerin mevcut alanlarına ait dal tercihleri yapılmış olup, tüm liselerde ortak olan kültür derslerinin yanında alan ortak dersleri ve 16 saat da dal dersleri olmak üzere toplam 22 saat teorik ve uygulamalı mesleki eğitime tabi tutulmaktadırlar. 12. sınıfa geldiklerinde ise 20 saat diğer liselerle ortak dersler ve mesleki teorik derslerin yanında 24 saatlik işletmelerde beceri eğitimi uygulaması olmak üzere toplam 28 saatlik mesleki eğitime tabi tutulmaktadırlar. İşletmelerde beceri eğitimini içeren mesleki eği-

tim, sekizer saatten üç günlük bir işletme uygulaması anlamına gelmektedir (MEGEP, 2000). Haftanın iki günü okulda ders gören öğrenciler, kalan üç günü de işletmelere gitmekte ve orada birebir mesleklerini icra etme şansı elde etmektedirler. İşletmelerde görülen mesleki eğitime mevzuatta “işletmelerde beceri eğitimi” veya “işletmelerde mesleki eğitim” denilmektedir (MEB, 2018b).

2.1.2. Mesleki eğitimin olumlu ve olumsuz yönleri: Mesleki ve teknik eğitimin öğrencilerin öğrenim yaşantısına, okula, öğretmenlerine, iş yerlerine ve çalışma piyasasına olumlu ve olumsuz etkilerini ortaya koyan çalışmalar mevcuttur. Eğitim şeklinin daha çok birden fazla duyuya hitap etmesi, gerçek veya gerçeğe yakın ortamlarda mesleki deneyimlerin edinilmesi, uygulamalı olan derslerin sıkıcılıktan uzak olması gibi faydalar sıralanabilir (UNITED NATIONS, 2001: Özkan, 2017). İş dünyası ile koordine edilerek uygulanan mesleki ve teknik eğitim, becerilerin iş dünyasının talepleriyle uyuşmasına zemin hazırlar. Bilhassa 12. sınıf düzeyinde uygulanan işletmelerde beceri eğitimi sayesinde iş dünyasındaki yeniliklerin takip edilmesi yenileşmeyi destekler. Öğrenciler açısından bakıldığında ise öğrenim süresince gerçek ortamlarda beceriler kazanırken, para kazanmanın zevkini elde ederler, öğrencilerde sorumluluk bilinci gelişir, iş dünyasının kurallarını benimserler (UNESCO-UNEVOC, 1996: Tan, 2009). Ayrıca bu duruma belli bir süre maruz kalmak onlarda mesleklerine ve mesleki eğitime karşı olumlu bir tutum gelişmesini sağlar.

Bu gibi olumlu beklentilerin yanında, yapılan bazı araştırmalar işletmelerde beceri eğitimiyle ilgili farklı sorunları ortaya koymaktadır. Öğrencilerin işletmelerde veya atölyelerde mesleklerini icra ederken kazandıkları özgüven, bir şeyler başarıyor olma duygusu, okula gelince pasif hale gelen öğrenciyi okul kurallarına karşı bir tutuma itebilmektedir (Kayır ve Kılıç, 2004). Diğer yandan uygulamalı atölye derslerini daha eğlenceli bulan öğrenciler, teorik derslerden ve kültür derslerinden sıkılabilmektedir (Candeğer, Van, Güllü ve Eldiroğlu, 2013). Poyraz, Bozkuş ve Dağlı'nın (2016) yapmış olduğu bir diğer araştırmanın sonuçlarına göre ise mesleki eğitimin teknik yapısı haftayı iki ayrı parçaya bölmekte ve öğrenciler bu parçaların birinden diğerine geçmekte sorunlar yaşamaktadır.

2.2. Okula Yabancılaşma

Mesleki eğitimin farklı boyutlar içermesi ve bir kısmının okul dışındaki ortamlarda geçmesi okula yabancılaşma ve uyum kavramını gündeme getirmektedir. Toplum içerisinde olduğu gibi okul içerisinde de bireyler yaşantılarını bir düzen içerisinde, belli kurallar ve kültürler düzeyinde sürdürmektedirler. İnsanlarla ilişkiler iletişimi, sosyalleşmeyi, bir gruba ait olmayı gerektirir. Günümüzde bireyin sosyalleşmesi, bir örgüt kültürüne dahil olması önemli olmakla birlikte bazı his ve davranışlar kişiyi grubun dışına atmaktadır. Bu durum birçok kaynakta “yabancılaşma” olarak nitelendirilmektedir. “Okula yabancılaşma” kavramı ise öğrencilerin okul toplumu içerisinde kendini okula ait hissetmemesi, okulun mevcut yapısını ve kurallarını benimseye-

memesini ifade eder. Öğrencinin okula yabancılaşmasıyla ilgili olarak Rodriguez'in (1997) "öğrenciler bir yabancıнын isteklerine ve bazen düşmanca bir ortama hazırlıksız oldukları zaman kaybolurlar ve yabancılaşırlar" şeklinde ifade ettiği aktarılmıştır (Şimşek ve Akdemir, 2015). Buradaki düşmanca ortam ifadesi, yeni karşılaşılan kurallar, disiplin, stres yaratan istek ve beklentiler, yeni görevler olarak nitelendirilebilir. Bu durum mesleki eğitimde, öğrencilerden beklenen yeni görevler ve okul dışı beceri eğitimi için gidilen yeni ortamların özellikleri gereği öğrencilerden çeşitli beklentiler şeklinde de yorumlanabilir.

Yabancılaşma kavramı alt boyutlara ayrılarak incelenmektedir. Anlamsızlık, güçsüzlük, kuralsızlık ve sosyal uzaklık olarak nitelendirilen boyutların her birinde farklı özellikler ön plana çıkmaktadır (Şimşek ve Akdemir, 2015). Anlamsızlık boyutu Seeman'a (1959) göre, kişinin içinde bulunduğu durumu ve hayatı ilişkilendirmede güçlük çekmesi, neden-sonuç ilişkisini kuramaması, mevcut durumunu anlamsız ve boş algılamasıdır (Çelik, 2005). Güçsüzlük boyutunda farkındalık durumu mevcuttur. Kişinin kendi kararlarını vermede dış faktörlerin etkisinde kalması, kendi karakterini ve kararlarını hayatına etkin şekilde yansıtamaması, sonucu değiştirmek için gücünün yetmeyeceğine inanmasıdır (Seeman, 1959; Çelik, 2005). Kuralsızlık boyutu, hedefe ulaşmak için mevcut normların görmezden gelinmesi durumudur. Bu boyutta bir amacın varlığı söz konusu olup bunu gerçekleştirmek için mevcut düzene karşı gelme eğilimi ortaya çıkmaktadır. Amacın sosyal normlara uygun olmaması durumunda kuralları çiğneme davranışı görülmektedir (Tezcan, 1985). Yalıtılmışlık, soyutlanma, sosyal izolasyon gibi farklı ifadelerle de tanımlanan sosyal uzaklık boyutu ise, içinde bulunulan topluma ait kuralları benimseyememe veya kısmen benimseme durumudur (Tezcan, 1985).

2.3. Mesleki Eğitime Yönelik Tutum

Mesleki eğitimde öğrencilerin maruz kaldığı eğitim yöntem ve sistemleri mesleklerine karşı da çeşitli tutumlar geliştirebilmektedir. Tutum, bir durumu kabul ya da reddetmeye yönelik bir eğilim olarak açıklanmaktadır. Kişinin bir nesne ya da duruma karşı sürekli ve düzenli olan inanç ve duygu durumudur. Tutumlar kişinin sahip olduğu bilgiye, duyguya ve inanca göre şekillenir. Sonuç olarak da tepki ve davranışlar açığa çıkar (MEB, 2018).

Yapılan çalışmalar bilhassa işletmelerde beceri eğitimiyle ilgili bazı tutum değişimlerini ele almıştır. İşletmelerde beceri eğitimine yönelik oluşan olumsuz tutumların sebeplerinden biri okul ile işyeri eğitimi arasında yaşanan koordinasyon problemi olarak düşünülmektedir. Okulda verilen eğitim ile işyerinde görülen uygulamalı eğitim arasında farklılıklar olması durumunda uyum sağlamada güçlük çeken öğrenciler bu sorunu ilk yaşayan kişiler olmaktadır. Bu durum öğrencilerin hem kurumlara hem de okula uyumunu güçleştirmekte, mesleki eğitimle ilgili de olumsuz algılara yol açmaktadır (Poyraz, Bozkuş ve Dağlı, 2016). Diğer yandan da öğrencilerin mesleki eğitimle

birlikte el becerilerinin geliştiği yaşlarda bir alana uyumunun sağlanması bireyin geleceğini şekillendirmede önemli bir adımdır. Öğrencinin elde ettiği becerilerle birlikte özgüven kazanması, genç yaşta üretime katılmanın vermiş olduğu işeyararlık duygusu olumlu tutumun gelişmesi için önemlidir. Aynı şekilde edindiği mesleki yeterlilikle bir istihdam olanağının olması da mesleki eğitime yönelik olumlu tutum geliştirebilen bir sebep olabilmektedir. Bilhassa işletmelerde yapılan beceri eğitimlerinin öğrencilerin mesleklerine uyumunu artırdığı, olumlu mesleki tutumlarının artmasına katkıda bulunduğu yapılan araştırmalarda elde edilen bir bulgudur (Özsayar, 2008: Gülegül ve Uygur, 2011).

3. İlgili Araştırmalar

3.1. Okula Yabancılaşma ile İlgili Araştırmalar

Çelik'in 2005 yılındaki "Orta Öğretim Öğrencilerinin Okula Yabancılaşma Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi" başlıklı araştırmasında 598 öğrenciye ölçek uygulanmıştır. Araştırmanın sonucuna göre okula yabancılaşma düzeyi yüksek olan öğrencilerin, öfke ifade düzeylerinin de yüksek olduğu görülmüştür. Yegin'in (2007) "Meslek Lisesi Öğrencilerinde Görülen İstenmeyen Davranışlarda Yönetici ve Öğretmenlerin Etkileri" başlıklı araştırmasında 320 öğrenciye ölçek uygulanmıştır. Okul türlerine bakıldığında endüstri meslek lisesi öğrencilerinin disiplin problemlerinin az olduğu, bunda ise bir konuda meslek sahibi olacağını bilmenin, özgüvenlerinin yüksek olmasının etkili olduğu belirtilmiştir. Coşkun ve Altay (2009) "Lise Öğrencilerinde Yabancılaşma ve Benlik Algısı İlişkisi" başlıklı bir çalışma gerçekleştirmiş, 352 öğrencinin okula yabancılaşma düzeylerini incelemiştir. Çalışmada meslek lisesi öğrencilerinin okula yabancılaşma düzeyleri oldukça yüksek bulunmuştur. 1788 öğrenci ile gerçekleştirilen "Yalnızlık ve Tükenmişlik Arasındaki İlişkilerin Araştırılması" adlı çalışmada erkek öğrencilerin yabancılaşmalarının kız öğrencilere göre yüksek düzeyde bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca okula yabancılaşmanın tükenmişlik düzeyini de artırdığı görülmüştür (Lin ve Huang, 2012). Candeğer ve diğerlerinin (2013) "Meslek Lisesinde Okuyan Öğrencilerin Kültür Dersleri Hakkındaki Görüşleri (Güvercinlik Teknik Ve Endüstri Meslek Lisesi Örneği)" başlıklı araştırmasında 80 öğrenci ile çalışılmıştır. Öğrencilerin devamsızlık problemlerinin daha çok iki gün okulda gördükleri derslerden yaptıkları işyerlerinde veya atölyelerde aldıkları dersleri daha verimli buldukları görülmektedir.

Gedik (2014) tarafından yapılan "Ortaöğretim Öğrencilerinde Okul Yaşam Kalitesi Bağlamında Okula Yabancılaşma" başlıklı araştırmanın örneklemini 515 öğrenci oluşturmaktadır. Okula yönelik duygular boyutunda 10 ve 11. sınıf öğrencileri 12. sınıf öğrencilerine göre daha olumlu algılara sahiptir. Öğrencilerin okulda kaldıkları yıl arttıkça okula yabancılaşma düzeylerinin de arttığı görülmüştür (Gedik, 2014). Atik (2016) tarafından gerçekleştirilen "Akademik Başarının Yordayıcıları Olarak Öğretmene Güven, Okula Karşı Tutum, Okula Yabancılaşma ve Okul Tükenmişliği" başlıklı

araştırmada araştırmının evreni, 2015-2016 eğitim öğretim yılında, Malatya ilinde öğrenim gören anadolu lisesi öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda okula yabancılaşma ve okula yönelik tutum arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür. Nitekim okula yabancılaşma arttıkça okula yönelik olumsuz tutum da artmaktadır. Pala (2016) tarafından yapılan “Ortaöğretim Öğrencilerinin Okula Yabancılaşma Sorunu: İstanbul İli Silivri İlçesi Örneği” başlıklı araştırmada 444 öğrenci ile çalışılmıştır. Okul türlerine göre bakıldığında sosyal uzaklık alt boyutunda meslek lisesi öğrencilerinin aleyhinde bir farklılaşma görülmektedir. Tümkaya (2016) tarafından yapılan “Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Tükenmişlik ve Yabancılaşma Düzeylerinin İncelenmesi” isimli araştırmaya göre erkek öğrencilerin ve son sınıf öğrencilerinin okula yabancılaşma düzeyleri daha yüksektir.

3.2. Mesleki Eğitime Yönelik Tutum ile İlgili Araştırmalar

TUBİTAK (2005) tarafından yayınlanan “Vizyon 2023 Teknoloji Öngörü Projesi; Eğitim ve İnsan Kaynakları Sonuç Raporu ve Strateji Belgesi”ne göre, öğrencilerin meslek liselerinde genel olarak aldıkları eğitimden memnun olmadıkları görülmüştür. Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED) tarafından 2006 yılında yapılan araştırmada 500 meslek dersi öğretmeni, 1000 öğrenci ve 500 işletme yetkilisine ulaşılmış, meslek liselerinde uygulanan öğretme öğrenme tekniklerini öğrencilerin yetersiz bulduğu, işletmelerde alınan eğitimleri de meslekleri için oldukça yeterli görmekte-dirler (MEB, 2006). Çelik’in (2007) “Mesleki Teknik Ortaöğretim Kurumlarının Tercih Nedenleri ve Yüksek Öğrenime Hazırlama Açısından Eğitici ve Öğrenci Görüşleri (İstanbul İli Kartal İlçesi Örneği)” başlıklı araştırmasına göre, 2840 öğrenci ve 535 yönetici ile yapılan çalışma sonucunda, öğrencilerin yarısından fazlası kendi alanlarıyla ilgili bir meslekte çalışmak istemekte fakat aldıkları eğitimi yetersiz görmekte-dirler. Özsayar’ın (2008) ‘Meslek Lisesi Öğrencilerinin Yaptıkları Stajların Mesleki Gelişimlerine Etkileri’ adlı çalışmasında 500 öğrenciden elde edilen verilere göre işletmelerde beceri eğitimi uygulamasında alınan bilgilerin mesleki gelişim açısından olumlu olduğu ve mesleklerine yönelik görüşlerinin olumlu yönde etkilendiği sonucuna varılmıştır.

Gülegül ve Uygur’un (2011) ‘İşletmelerde Mesleki Eğitim ile Staj Uygulamalarının Değerlendirilmesi’ çalışmasında Türkiye genelinde öğretmen, öğrenci ve usta öğreticilerden oluşan toplam 4150 kişi ile çalışılmıştır. Araştırmanın sonucunda özetle, işletmelerde yapılan beceri eğitimlerinin öğrencilerin mesleğe uyumunu artırdığı, olumlu mesleki tutum ve alışkanlıklarının artmasına katkıda bulunduğu ortaya çıkmıştır. Günbayı ve Tokel’in (2014) “Teknik ve Meslek Liselerinde Meslek Derslerinin Etkililiğine İlişkin Yönetici, Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri” başlıklı, mesleki ve teknik anadolu lisesinde, bir müdür, bir müdür yardımcısı, beş bölüm şefi, beş teknik öğretmen ve 10 öğrenci ile yaptığı çalışmasında öğrencilerin beceri eğitimine yönelik olumsuz tutumları ön plana çıkmaktadır. Öğrenciler iş yerine zamanında gitmemekte, yaptıkları beceri eğitiminin zaman kaybı olarak görmekte ve stajı tamamlamak istememektedirler.

Kalkan'ın "Meslek Liselerini Tercih Etmede Etkili Olduğu Düşünülen Faktörlerin İkili Karşılaştırmalar Yöntemiyle Ölçeklenmesi" başlıklı araştırması 979 öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırmada öğrencilerin meslek liselerini tercih etme nedenleri öğrenilmeye çalışılmış olup, meslek sahibi olabilmek, kısa sürede iş sahibi olmak, meslek derslerinin ağırlıklı olması gibi gerekçeler ön plana çıkmaktadır. Meslek liselerini tercih etmede işletmelerde beceri eğitiminde ücret alınması da bir gerekçe olarak görülmektedir. Aynı zamanda iki gün okul, üç gün işletme uygulaması için de uyum problemleri yaşandığı yönünde çıkarımlar mevcuttur (Kalkan, 2014b). Kap ve Güneş'in "Sağlıkla İlgili Bölümleri Olan Özel Liselerin Mevcut Sorunlarına Yönelik Öğrenci ve Öğretmen Görüşleri" başlıklı çalışmasında 80 öğrenci ile sekiz öğretmenin görüşlerine başvurulmuştur. Elde edilen bulgulara göre stajlara karşı olumlu düşüncelere sahip oldukları sonuçlarına ulaşılmıştır (Kap ve Güneş, 2016).

Thessin, Scully-Russ ve Lieberman'ın (2017), "Bir Lise Sağlık Eğitim Programında Kritik Başarı Faktörleri" başlıklı, Orta Atlantik'teki bir sağlık meslek lisesinde yaptıkları nitel araştırmada öğrencilerin, öğretmenlerin, yöneticilerin ve mezunların görüşlerine başvurulmuş, sınıf içi gözlemler yapılmıştır. Sınıf içerisinde yapılan mesleki eğitim uygulamalarının ve mesleki tecrübesi olan öğretmenlerin, mesleki eğitime yönelik tutumu olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Öğrencilerin genel anlamda sağlık eğitimini sevdiklerini, isteyerek tercih ettiklerini ve burada başarılı olmalarının sebebini ilgilerine bağladıklarını ifade ettikleri sonucu ortaya çıkmıştır.

4. Araştırma

4.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin okula yabancılaşmaya yönelik görüşleri ve mesleki eğitime yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu amaçla araştırmanın problem cümlesi şu şekilde ifade edilmiştir; Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin okula yabancılaşmaya yönelik görüşleri ve mesleki eğitime yönelik tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

4.2. Araştırmanın Alt Problemleri

1. Mesleki ve Teknik Anadolu lisesi öğrencilerinin;
 - a) Okula yabancılaşmaya yönelik görüşleri ne düzeydedir?
 - b) Mesleki eğitime yönelik tutumları ne düzeydedir?
2. Kişisel değişkenleri (cinsiyetleri, sınıf düzeyleri ve okudukları program);
 - a) Okula yabancılaşmaya yönelik görüşlerinde anlamlı fark oluşturmakta mıdır?
 - b) Mesleki eğitime yönelik tutumlarında anlamlı fark oluşturmakta mıdır?
3. Okula yabancılaşmaya yönelik görüşleri ile mesleki eğitime yönelik tutumları arasında anlamlı ilişki var mıdır?

4.3. Araştırma Modeli

Bu çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Birden fazla özelliğe ait veriler arasındaki ilişkiyi sorgulayan çalışmalar ilişkisel tarama modelindedir (Can, 2016; Neuman, 2016; Büyüköztürk, 2017). Değişkenler arasındaki ilişki araştırmacıya fikir verebilir. Bu araştırma mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencilerinin okula yabancılaşmaya yönelik görüşlerini ve mesleki eğitime yönelik tutumlarını incelerken, aynı zamanda okula yabancılaşmanın mesleki eğitime yönelik tutum ile ilişkisini sorgulayan ilişkisel bir araştırmadır.

4.4. Araştırmanın Evreni

Araştırmanın çalışma evrenini 2018-2019 eğitim öğretim yılında Düzce merkez ilçede bulunan yedi kamu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde öğrenim gören 11 ve 12. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Düzce İl Millî Eğitim Müdürlüğü, Mesleki ve Teknik Eğitim Birimi'nden alınan istatistiksel verilere göre araştırmanın çalışma evrenini oluşturan okullarda 1151 öğrenci 11. sınıf ve 1172 öğrenci 12. sınıf olmak üzere toplam 2323 öğrenci öğrenim görmektedir. Çalışmanın evrenini oluşturan yedi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinin tamamına ulaşılmış ve dört okuldan dönüt alınmıştır. Dönüt alınan okulların öğrencileri araştırmaya dahil edilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Okullara, Sınıf Düzeylerine ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Okul Adı	11. Sınıf		12.Sınıf		Toplam
	(n)	(n)	(n)	(n)	
Borsa İstanbul Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	64	70			133
Adnan Menderes Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	33	34			67
Zübeyde Hanım Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	35	36			71
İbn-i Sina Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	33	35			68
Toplam	165	175			339
	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetleri				
	Kız		Erkek		
Okul Adı	f	%	n	%	
Borsa İstanbul Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	-	-	133	100	
Adnan Menderes Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	31	46,2	36	53,8	
Zübeyde Hanım Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	71	100	-	-	
İbn-i Sina Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	38	55,8	30	44,1	
Toplam	140	41,3	199	58,7	

Tablo 1’de dönüş yapan öğrenci sayıları görülmektedir. Endüstri meslek lisesi programındaki Borsa İstanbul Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’ndeki (MTAL) 133 öğrencinin 48,1’i 11. sınıf, yüzde 51,9’u ise 12. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Ticaret lisesi programındaki Adnan Menderes MTAL’deki 67 öğrencinin ve kız meslek lisesi programındaki Zübeyde Hanım MTAL’deki 71 öğrencinin yüzde 49,2’si 11. sınıf, yüzde 50,8’i 12. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Sağlık meslek programındaki İbn-i Sina MTAL’den örnekleme dahil edilen 68 öğrencinin ise yüzde 48,5’i 11. sınıf, yüzde 51,5’i ise 12. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır.

Tablo 1’de okulların cinsiyetlere göre dağılımına bakıldığında Borsa İstanbul Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’nin tamamının erkek olduğu görülmektedir. Zübeyde Hanım Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi de kız meslek lisesi programı olduğundan öğrencilerin tamamı kızdır.

4.5. Veri Toplama Araçları

Veri toplamak için iki ölçek ve bir kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Kişisel bilgi formu araştırmanın değişkenlerine göre araştırmacı tarafından düzenlenmiştir. “Okula Yabancılaşma Ölçeği” ve “Mesleki Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği” gereken izinler alınarak kullanılmıştır.

Kişisel bilgi formu kısmında öğrencilerin okudukları okulun adı, sınıf düzeyi ve cinsiyet bilgileri bulunmaktadır. Öğrencilerin okula yabancılaşma tutumlarını ölçmek için, Şimşek, Abuzar, Yeğin, Şimşek ve Demir’in 2015’te meslek lisesi öğrencileri üzerinde çalışarak geliştirdiği “Okula Yabancılaşma Ölçeği” ve mesleki eğitime yönelik tutumlarını ölçmek için de Kalkan’ın 2014’te meslek lisesi öğrencileri için geliştirdiği “Mesleki Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır.

OYÖ’yü geliştiren Şimşek ve diğerlerinin (2015), ölçeğin güvenilirliğini ölçmek için hesapladığı Cronbach’s Alfa değerleri, toplam ölçek için 0,86 olarak bulunmuştur. Bu araştırmada ise bu değer 0,91 bulunmuştur. Ölçekte yalnızca 19. madde ters kodlanmıştır. Ters kodlama işlemi yapıldıktan sonra elde edilen ortalamalar öğrencilerin okula yabancılaşma düzeylerini belirlemektedir. OYÖ beşli likert tipinde olup aralıkları 1,00-1,80 arası: Hiç Katılmıyorum, 1,81-2,60 arası: Çok Az Katılıyorum, 2,61-3,40 arası: Kısmen Katılıyorum, 3,41-4,20 arası: Oldukça Katılıyorum, 4,21-5,00 arası: Tamamen Katılıyorum şeklindedir.

MEYTÖ’yü geliştiren Kalkan (2014) tarafından da ölçeğin güvenilirliğini ölçmek için hesaplanan Cronbach’s Alfa değeri 0,97 olarak bulunmuştur. Bu araştırmada da ise ölçeğin alfa değeri 0,93 olarak hesaplanmıştır. Ölçekteki 2, 4 6 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20, 21, 23, 25, 27, 30, 32 ve 34. maddeler ters kodlanmıştır. Ölçekte 1,00-1,80 arası: Kesinlikle Katılmıyorum; 1,81-2,60 arası: Katılmıyorum; 2,61-3,40 arası: Kararsızım; 3,41-4,20 arası: Katılıyorum; 4,21-5,00 arası: Tamamen Katılıyorum şeklinde puanlanmaktadır.

4.6. Veri Analizi

Verilerin analizinde SPSS istatistik programı kullanılmış, veriler araştırmacı tarafından programa girilmiştir. Verilerin normal dağılım gösterip gösterilmediğini belirlemek için demografik değişkenlerin çarpıklık basıklık değerlerine ve ardından Kolmogorov-Smirnov Testi sonuçlarına bakılmıştır.

Bir dağılımın çarpıklık ve basıklık değerleri [-1, +1] sınırları içerisinde kalmak suretiyle normalden aşırı sapmalar göstermemektedir (Büyüköztürk vd. 2015). MEY-TÖ'ye, OYÖ'ye ve alt boyutlarına ait değerler ve demografik değişkenlerin dağılımı incelendiğinde çarpıklık ve basıklık değerlerinin bir kısmının [-1, +1] aralığında olduğu görülmüştür. Hangi gruplarda, hangi testlerin uygulanacağına karar verebilmek için ayrıca Kolmogorov-Smirnov Testi uygulanmıştır. Sınıf düzeyleri ile ilgili mesleki eğitime yönelik tutum düzeylerine ilişkin karşılaştırmalarda parametrik, diğer bütün alt problemlerin analizinde ise non-parametrik testler kullanılmasına karar verilmiştir.

5. Bulgular

5.1. Birinci Alt Problem: Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Okula Yabancılaşmaya Yönelik Görüşlerine ve Mesleki Eğitime Yönelik Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 2. Öğrencilerin Okula Yabancılaşma Düzeyleri

OYÖ ve Alt Boyutları	Okula Yabancılaşma Düzeyleri		
	n	\bar{x}	Ss
Anlamsızlık	339	2,58	,068
Güçsüzlük	339	2,74	,063
Kuralsızlık	339	1,95	,053
Sosyal Uzaklık	339	2,95	,045
OYÖ Toplam	339	2,50	,047

Tablo 2'de sosyal uzaklık alt boyutunun ($\bar{x}=2,95$) ile en yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. İkinci olarak güçsüzlük boyutu da 'kısmen katılıyorum' düzeyinde görülürken ($\bar{x}=2,74$), anlamsızlık ($\bar{x}=2,59$) ve kuralsızlık boyutunun da ($\bar{x}=1,95$) 'çok az katılıyorum' düzeyinde olduğu görülmektedir. Toplam ölçeğe ilişkin ortalama da 'çok az katılıyorum' düzeyindedir ($\bar{x}=2,50$). Bu sonuçlar öğrencilerin okula yabancılaşma düzeylerinin düşük olduğunu, buna rağmen az da olsa yabancılaşma gösterdiklerini ifade etmektedir.

Tablo 3. Öğrencilerin Mesleki Eğitime Yönelik Tutum Düzeyleri

	Mesleki Eğitime Yönelik Tutum		
	n	\bar{x}	Ss
MEYTÖ TOPLAM	339	3,63	,034

Tablo 3'te öğrencilerinin mesleki eğitime yönelik tutum düzeylerinin ($\bar{x}=3,63$) ortalamaya ile 'katılıyorum' düzeyinde olduğu görülmektedir. Elde edilen bu bulgu, öğrencilerde mesleki eğitime yönelik olumlu tutumun hâkim olduğunu ortaya koymaktadır.

5.2. İkinci Alt Problem: Öğrencilerin Kişisel Değişkenlerine (cinsiyet, sınıf düzeyi ve okudukları program) Göre Okula Yabancılaşmaya Yönelik Görüşlerine ve Mesleki Eğitime Yönelik Tutumlarına İlişkin Bulgular

Tablo 4. Cinsiyete İlişkin Okula Yabancılaşmaya Yönelik Mann Whitney U Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutları	Sınıf	n	S.O	S.T	U	p
Anlamsızlık	Kız	140	167,04	23386,00	13516,00	,640
	Erkek	199	172,08	34244,00		
Güçsüzlük	Kız	140	185,10	25913,50	11816,50	,017*
	Erkek	199	159,38	31716,50		
Kuralsızlık	Kız	140	151,30	21182,00	11312,00	,003*
	Erkek	199	183,16	36448,00		
Sosyal Uzaklık	Kız	140	177,68	24874,50	12855,50	,224
	Erkek	199	164,60	32755,50		
OYÖ Toplam	Kız	140	171,03	23944,00	13786,00	,871
	Erkek	199	169,28	33686,00		

*p<,05

Tablo 4 incelendiğinde yalnızca güçsüzlük ve kuralsızlık alt boyutlarına ilişkin ortalamalar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur (U= 11816,50; U=11312,00, p<,05). Güçsüzlük boyutunda kız öğrencilerin ortalamasının daha yüksek olduğu görülmektedir (S.O= 185,10). Kız öğrencilerin güçsüzlük boyutu ortalamasının yüksek olması, hedefleri olmasına rağmen bunları gerçekleştirecek gücü kendilerinde bulamadıklarını ortaya koymaktadır. Kuralsızlık boyutunda da erkek öğrencilerin ortalaması yüksek çıkmıştır (S.O= 183,16). Erkek ve kız öğrencilerin anlamsızlık ve sosyal uzaklık sorunu yaşamadıklarını ve ortalamalarının aynı düzeyde olduklarını göstermektedir.

Tablo 5. Sınıf Seviyesine İlişkin Okula Yabancılaşmaya Yönelik Mann Whitney U Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutları	Sınıf	n	S.O	S.T	U	p
Anlamsızlık	11.sınıf	166	179,35	29771,50	12807,50	,084
	12.sınıf	173	161,03	27858,50		
Güçsüzlük	11.sınıf	166	173,09	28733,00	13846,00	,569
	12.sınıf	173	167,03	28897,00		
Kuralsızlık	11.sınıf	166	175,90	29200,00	13379,00	,273
	12.sınıf	173	164,34	28430,00		
Sosyal Uzaklık	11.sınıf	166	178,12	29567,50	13011,50	,133
	12.sınıf	173	162,21	28062,50		
OYÖ Toplam	11.sınıf	166	176,41	29284,50	13294,50	,238
	12.sınıf	173	163,85	28345,50		

Tablo 5 incelendiğinde ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemiştir (U= 13294,50, p>0,05). Diğer bir ifadeyle 11 ve 12. sınıf öğrencilerinin okula yabancılaşma düzeyleri arasında anlamlı bir fark yoktur.

Tablo 6. Öğrencilerin Okudukları Programa İlişkin Okula Yabancılaşmaya Yönelik Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Okutulan Program	n	Sıra Ort.	Sd	X ²	p	Anlamlı fark (U)
OYÖ	SML**	68	191,40	,87	6,50	,090	
	TL**	67	179,01				
	KML**	71	153,08				
	EML**	133	163,55				
Anlamsızlık	SML	68	190,71	1,25	5,17	,159	
	TL	67	168,93				
	KML	71	153,30				
	EML	133	168,86				
Kuralsızlık	SML	68	160,99	,99	10,42	,015*	TL-KML KML-EML
	TL	67	185,65				
	KML	71	141,57				
	EML	133	181,90				
Güçsüzlük	SML	68	201,40	1,15	14,48	,002*	SML-KML SML-EML TL-EML
	TL	67	184,28				
	KML	71	164,97				
	EML	133	149,44				
Sosyal Uzaklık	SML	68	193,36	,83	5,30	,151	
	TL	67	162,25				
	KML	71	170,52				
	EML	133	161,68				

*p<,05

** SML : Sağlık meslek lisesi programında eğitim veren lise.

TL : Ticaret lisesi programında eğitim veren lise.

KML : Kız meslek lisesi programında eğitim veren lise.

EML : Endüstri meslek lisesi programında eğitim veren lise.

Tablo 6 incelendiğinde öğrencilerin okudukları program türleri açısından okula yabancılaşma ölçeğinin genel ortalaması ile sosyal uzaklık ve anlamsızlık alt boyutlarının ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($X^2 = 6,50$, $Sd = 0,87$, $p=0,090$). Bunun yanında okula yabancılaşmanın kuralsızlık alt boyutu ($X^2 = 10,42$, $Sd = 0,99$, $p=0,015$) ve güçsüzlük alt boyutu ($X^2 = 14,48$, $Sd = 1,15$, $p=0,002$) ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir.

Kruskal Wallis Testi sonucunda anlamlı fark çıktığı görülen gruplarda, bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlayabilmek için Mann Whitney U Testi kullanılabilir (Can, 2016; Büyüköztürk, 2017). Her grup için ayrı ayrı Mann-Whitney U testi yapılmış, çıkan sonuçlar yorumlanmıştır. Öğrencilerin okudukları programa göre kuralsızlık alt boyutu ortalamalarında oluşan anlamlı farkın ticaret lisesi ile kız meslek lisesi ortalamalarından kaynaklandığı görülmektedir. Ticaret lisesi sıra ortalaması (S.O=78,77) iken, kız meslek lisesi sıra ortalaması (S.O=60,75) çıkmıştır. Bu sonuca göre ticaret lisesi öğrencileri, kız meslek lisesi öğrencilerine göre kuralsızlık boyutunda daha çok yabancılaşmaktadırlar. Bunun dışında endüstri meslek lisesi öğrencilerinin (S.O=110,70), kız meslek lisesi öğrencilerine göre (S.O=87,14) kuralsızlık boyutunda anlamlı düzeyde daha fazla yabancılaşmaktadırlar.

Güçsüzlük boyutunda ise sağlık meslek lisesi öğrencilerinin (S.O=77,89), kız meslek lisesi öğrencilerine (S.O=62,44) göre daha fazla yabancılaştığı görülmektedir. Ayrıca yine sağlık meslek lisesi öğrencileri ile (S.O=120,94) endüstri meslek lisesi öğrencileri (S.O=90,80) arasında da anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Ticaret lisesi ve endüstri meslek lisesi karşılaştırıldığında ise ticaret lisesinin sıra ortalamasının (S.O=114,09), endüstri meslek lisesine göre (S.O=93,65) daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 7. Öğrencilerin Kişisel Değişkenlerine Göre Mesleki Eğitime Yönelik Tutumlarına İlişkin Mann Whitney U Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutları	Cinsiyet	n	S.O	S.T	U	p	
MEYTÖ	Kız	140	181,59	25422,50	12307,50	,068	
	Erkek	199	161,85	32207,50			
Ölçek	Sınıf	n	\bar{x}	Ss	t	sd	p
MEYTÖ	11.sınıf	166	3,55	0,67	2,22	337	0,02*
	12.sınıf	173	3,70	0,61			
Ölçek ve Alt Boyutlar	Okutulan Program	n	Sıra Ort.	Sd	X^2	p	Anlamlı fark (U)
MEYTÖ	SML	68	214,88	,65	34,98	,000	SML-KML SML-EML SML-TL TL-EML
	TL	67	119,42				
	KML	71	187,37				
	EML	133	163,26				

* $p < ,05$

Tablo 7 incelendiğinde kız ve erkek öğrencilerinin mesleki eğitime yönelik tutum ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını ortaya koymak için yapılan Mann Whitney U Testinin sonucuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($U=12307,50$, $p>0,05$).

11. sınıf öğrencileri ile 12. sınıf öğrencilerinin mesleki eğitime yönelik tutum düzeyleri arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir ($t=2,22$, $p=0,02<0,05$). Ortaya çıkan fark 12. sınıflar lehinedir. 12. sınıf öğrencilerinin mesleki eğitime yönelik tutumları 'katılıyorum' düzeyindedir ve 11. sınıf öğrencilerine göre daha olumlu bulunmuştur ($\bar{x}=3,70$).

Öğrencilerin mesleki eğitime yönelik tutum düzeylerinin, okutulan program türüne göre anlamlı bir fark gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=34,98$, $Sd=0,65$, $p=0,000$). Mann-Whitney U testinin sonuçlarına göre ise, mesleki eğitime yönelik tutum açısından kız meslek lisesinde okuyan öğrencilerin sıra ortalamalarının ($S.O=83,99$), ticaret lisesinde okuyan öğrencilerin sıra ortalamalarına göre ($S.O=54,15$) anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmüştür. Aynı şekilde diğer gruplar arasında kıyaslama yapıldığında ise sağlık meslek lisesi sıra ortalamaları ($S.O=87,15$) ticaret lisesinden, kız meslek lisesinden ($S.O=63,18$) ve endüstri meslek lisesinden ($S.O=91,48$) yüksek çıkmıştır. Bunun dışında endüstri meslek lisesi ile ticaret lisesi arasında yapılan kıyaslamada da endüstri meslek lisesinin sıra ortalaması ($S.O=108,46$) ticaret lisesinden ($S.O=84,70$) yüksek çıkmıştır. Kız meslek lisesi ile ticaret lisesi arasındaki farka bakıldığında da yine kız meslek lisesi sıra ortalaması ($S.O=83,99$) iken, ticaret lisesi sıra ortalamasının ($S.O=54,15$) olduğu görülmektedir. Mevcut sonuçlara göre, sağlık meslek lisesi mesleki eğitime yönelik tutum açısından en yüksek, ticaret lisesi ise en düşük ortalamaya sahip program türü olarak görülmektedir. Bu sonuç üzerinde sağlık çalışanlarının toplumdaki imajı ve kabul görme düzeyi öğrencilerin mesleklerine yönelik olumlu tutum geliştirmesini sağlamış olabilir.

5.3. Üçüncü Alt Problem: Öğrencilerin Okula Yabancılaşmaya Yönelik Görüşleri İle Mesleki Eğitime Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Tablo 8. Öğrencilerin Okula Yabancılaşma ve Mesleki Eğitime Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkiye Yönelik Spearman Rho Testi Sonuçları

Ölçek Alt Boyutlar		Anlamsızlık	Güçsüzlük	Kuralsızlık	Sosyal Uzaklık	Okula Yabancılaşma
Mesleki Eğitime Yönelik Tutum	r	-,336**	-,313**	-,281**	-,205**	-,343**
	P	,000	,000	,000	,000	,000
	n	339	339	339	339	339

* $p<0,01$

Tablo 8 incelendiğinde mesleki eğitime yönelik tutum ile okula yabancılaşma ölçeği ve alt boyutları arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Büyüköz-türk'e (2017) göre $r = 0,00$ olduğunda ilişki yok, $0,01-0,29$ arasındaysa düşük düzeyde ilişki, $0,30-0,70$ arasında ise orta düzeyde ilişki, $0,71-0,99$ arasında ise yüksek düzeyde ilişki ve eğer $1,00$ ise mükemmel ilişki olduğunu ifade etmektedir. Bu araştırmadaki ilişki, mesleki eğitime yönelik tutum ile anlamsızlık, güçsüzlük ve okula yabancılaşma ile negatif yönde orta düzeyde olup ($r = -,336$; $r = -,313$; $r = -,343$; $p < 0,01$), kuralsızlık ve sosyal uzaklık alt boyutlarıyla da negatif yönde düşük düzeydedir ($r = -,281$; $r = -,205$; $p < 0,01$). Elde edilen bulgulara göre mesleki eğitime yönelik olumlu tutum ve kabullenme ne kadar güçlenirse, okuldan uzaklaşma, süreçlerine yabancılaşma, kuralları anlamlandırılmama, kendini güçsüz hissetme gibi durumlar o denli zayıflamaktadır.

6. Tartışma ve Sonuç

Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin okula yabancılaşmaya yönelik görüşlerinin düzeylerine ilişkin sonuçlarına bakıldığında işletmelerde beceri eğitimi uygulanan 12. sınıf öğrencilerinin okula yabancılaşma düzeyleri genel olarak düşüktür. Bunun yanında okula yabancılaşmaya yönelik görüşleri ve alt boyutlarına ilişkin görüşleri de düşük düzeydedir. Okula yabancılaşmanın en önemli unsurunun "hedef" olduğu düşünüldüğünde mesleki eğitim alan öğrencilerin okula ilk girdiği günden itibaren ne yapacağı ile ilgili belli bir hedefleri olduğu söylenebilir. Bu hedef yabancılaşmanın alt boyutlarını ve sonuç olarak da okula yabancılaşmayı genel anlamda öğrencinin lehine etkileyebilmektedir. Hedeflerini oluşturan mesleği kendilerine kazandıran ve ona ait uygulamaları gerçekleştiren okula yönelik yaklaşım da bu doğrultuda olumlu olarak şekillenir. Öğrencilerin meslekleri ile ilgili uygulamalarda ve işyerlerinde bulunmaları onların mesleklerini anlamlandırmalarına ve bu konuda aracı konumunda olan okulun hedeflerini benimsemelerine katkıda bulunabilir. Okul, öğrenciler için mesleklerine ulaşma çabalarını ve isteklerini destekleyen ve güçsüzlük hissetmelerini engelleyen bir kurum haline gelir. Okula uyum içerisinde olan öğrencinin ise içine kapanma ve sosyal uzaklaşma ihtimali düşer. Ayrıca işletmelerde beceri eğitimi ile ve uygulamalı okul dersleri ile sosyalleşme şansı elde eden öğrencilerin kendilerine güveni artarak sosyalleşmelerine katkıda bulunmuş olur. Genel anlamda düşük düzeyde olan okula yabancılaşma düzeyleri, meslek lisesi öğrencilerinin hedefleri ile örtüşen eğitimleri almalarının onları okula yaklaştırdığı sonucunu ortaya koymaktadır.

Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesindeki öğrencilerin mesleki eğitime yönelik tutumunun olumlu olduğu görülmektedir. Bu durum işletmelerde ve okulda alınan mesleki eğitime karşı bilhassa gerçek ortamlarda mesleğini icra etme şansı elde eden öğrencilerin daha olumlu bir tutum geliştirdiklerine işaret etmektedir. Bu kurumlarda mesleklere yönelik eğitimler verilirken mesleklerle ilgili gelişmeler sürekli olarak öğrencilere aktarılmakta ve Erasmus +, Marka gibi meslek liselerinin ürünlerini üretime dönüştüren yahut yurt dışında mesleki eğitim imkânları sunan ilgili projelere katılım sağlanmaktadır. Bu çalışmalar öğrencileri sürekli olarak meslekleri ile ilgili uyarılara

maruz bırakılmaktadır. Bu durum da mesleki eğitime yönelik tutumlarını olumlu yönde etkileyebilmektedir.

Okullarda ve iş yerlerinde mesleki eğitime yönelik uygulamalı ve teorik eğitimler de bu tutumu güçlendirebilir. Okullarda yapılan mesleki tanıtım faaliyetleri, mesleki rehberlik çalışmaları destekleyici diğer faktörler olabilir. İlgili bölümlere sahip olan üniversitelere veya işletmelere yapılan ziyaretler, ilgili yayın organlarının takip edilmesi, öğrencilerin mesleğin çalışanları ile staj uygulamaları sırasında etkileşim halinde olmaları gibi nedenler gerekçe olarak sunulabilir. Bilhassa uygulama alanlarında gerçek iş yaşamına uygun koşullarda sorumluluk alma şansı elde eden öğrenciler iş yaşamını tecrübe ederek kendi mesleklerini en iyi şekilde tanıma ve ona karşı tutum geliştirme şansı elde edebilirler.

Araştırmada okula yabancılaşmanın alt boyutlarından güçsüzlük boyutunda erkek öğrencilerin lehine anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Güçsüzlük, ileriye dönük bir hedef olmasına rağmen, kişinin karşısına çıkan engelleri aşacak gücü kendisinde bulamamasıdır. Kız öğrencilerin ortalamasının yüksek olması bu boyutta kendilerini daha çaresiz hissettiklerini ortaya koymaktadır. Kız öğrenciler toplumda daha fazla dış etken maruz kalabilmektedirler. Çalışma hayatının zorluklarını hesaba katarak doğru hedefler koyma mecburiyeti, cinsiyet rolü gereği kendilerine yöneltilen beklentiler kendilerini güçsüz hissetmelerine neden olabilir.

Kuralsızlık boyutunda ise erkek öğrencilerin ortalaması anlamlı bir şekilde yüksek çıktığı görülmektedir. Kuralsızlık, mevcut hedefe ulaşmada kuralların yok sayılabileceği bir yabancılaşma türünü ifade eder. Erkek öğrenciler de cinsiyet ve yaş dönemi özellikleri gereği, kız öğrencilere oranla daha agresif, sorgulayıcı ve dirençli olabilmektedirler. Bu da okullarda mevcut kuralların çiğnenmesi ve disiplin problemlerinin yaşanmasına neden olabilmektedir.

Anlamsızlık ve sosyal uzaklık ile okula yabancılaşma ölçeğinin genel ortalamasında ise cinsiyetler arasında anlamlı bir fark görülmemektedir. Bu da erkek ve kız öğrencilerin anlamsızlık ve sosyal uzaklık alt boyutları açısından benzer bir algıya sahip olduklarını göstermektedir. Okullarda cinsiyet rolleri ile örtüşen mesleklere ilgili cinsiyette öğrenci alınıyor olması okulların değerlerini benimsemelerini ve anlam veremelerini sağlayabilir. Örneğin kız meslek lisesi programını uygulayan lisenin öğrencilerinin tamamı kızdır. Çocuk gelişimi, tekstil gibi kız cinsiyetinin ilgi alanı sayılabilecek bu meslek alanları öğrencileri daha çok cezbederek aidiyet duygusunun gelişmesinin nedeni olabilir. Aynı şekilde mobilya veya elektrikle ilgili meslek dallarında da erkek öğrencilerin bulunması bu durumu güçlendirebilir.

Öğrencilerin sınıf seviyesine göre okula yabancılaşmaya yönelik görüşlerine ilişkin sonuçlara bakıldığında 11. sınıf öğrencilerinin 12. sınıflara göre anlamlı olmamasına karşın daha fazla yabancılaştığı görülmektedir. Bunun nedeni 11. sınıflarda okul içerisindeki teorik derslerin yoğunluğu olabilir. Öğrenciler yoğun ve çeşitli meslek

dersleriyle ilk defa bu yıl karşılaşmakta ve yılgınlığa düşebilmektedirler. Çünkü bu dersler bir önceki yıla oranla hem sayıca fazla, hem de içerik olarak yenidir. Bir yandan bu yeni bilgileri algılamaya çalışan öğrenciler, diğer yandan çok sayıda ders sınavlarıyla karşı karşıya kalmakta ve kendilerini güçsüz hissedebilmektedirler. Ayrıca bu öğrenciler haftanın beş günü okulda bulunmaktadırlar. Okulun kurallarıyla sürekli olarak karşı karşıya kalan öğrenciler yoğun bir baskı hissedebilmektedirler. Kuralların ve okul idaresinin baskısının verdiği psikolojik durum onları kurallara karşı da yabancılaşmaya itebilir. Genel olarak ölçek ortalamasının düşük çıkmasının nedeni mesleki eğitimin hedef belirlemeye yardımcı olması, belirlenen hedefler doğrultusunda öğrencilere yol göstermesi ve uygulamalı faaliyetlerin okulu daha cazip bir yer haline getirmesi olabilir. Dolayısıyla hedef belirleme konusunda öğrencilerin desteklenmesi, uygulamalı derslerin dışındaki diğer derslerde de eğitim yöntemlerinin uygulamaya dönük olarak çeşitlendirilmesi okula yabancılaşma düzeylerini düşürebilir.

Okutulan program türüne göre okula yabancılaşmanın kuralsızlık ve güçsüzlük alt boyutlarında ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Güçsüzlük alt boyutunda sağlık meslek liselerinin ortalamaları diğer okullara göre daha yüksektir. Güçsüzlük boyutu hedeflerinin olmasına karşılık bunu gerçekleştirebileceğine inanmama, bu gücü kendinde hissetmeme durumu ile karakterizedir. Sağlık meslek liselerine giden öğrencilerin okullarını ve sağlık alanını isteyerek tercih etmeleri, buna karşılık, okula girdikten sonra hemşire yardımcısı, ebe yardımcısı, sağlık bakım teknisyenliği gibi meslek dallarının iş dünyasında çalışma alanlarının bulunmaması endişesi, okullarda okutulan derslerin ağır olması neticesinde üniversiteye girebileceklerine de inanmama durumu, okulların kapanma söylemlerinin yarattığı psikolojik baskı durumu da bu sonuçları doğurmuş olabilir. Bu beklenen bir sonuçtur. Sağlık meslek liseleri 2014 yılına kadar hemşirelik, acil tıp teknisyenliği gibi, bakanlıklar ve sektörel düzeyde kabul görmüş alanlarda mezun verdiğinde istihdam açısından herhangi bir endişe yaşanmamaktaydı ve öğrencilerde buna yönelik güven hâkimdi. Fakat 2014 yılından itibaren bu alanların kapatılarak, bakanlıkça ve sektörler açısından tamamen yeni olarak kabul edilen ve çalışma hayatında henüz yeni yeni yer bulmaya çalışan sağlık bakım teknisyenliği, ebe yardımcılığı, hemşire yardımcılığı alanlarının geleceğine yönelik belirsizlikler devam etmektedir.

Kuralsızlık alt boyutunda ise ticaret meslek lisesinin ortalaması diğer okullara göre yüksektir. Ticaret meslek lisesindeki öğrenciler ise, diğer program türlerine göre okulda daha az atölye dersleri görmekte, dersler genellikle ofis, bilgisayar ortamlarında geçmekte ve bu durum okula yönelik tutumlarını etkileyebilmektedir. Beceri eğitimi aldıkları işletmeler de okul ortamıyla benzerlik göstermekte ve hatta bu işletmeler bizzat okullar olabilmektedir. Okuldaki mevcut kurallar oralarda da mütemediyen devam etmekte olup öğrencileri baskı altına alabilmektedir. Kendilerini okulda tutan ve sıkıcı olduğunu düşündükleri kurallara karşı tutum sergileyebilmekte, disiplin problemleri oluşturabilmektedirler.

Mesleki eğitime yönelik tutum, cinsiyetler arasında anlamlı bir fark göstermemektedir. Mesleki eğitimde bazı mesleklerde cinsiyet ön plana çıkabilmektedir. Fakat bu mesleklerde de yalnızca ona özgü cinsiyette alım yapılmaktadır. Dolayısıyla mesleki eğitimini alan her öğrenci kendi cinsiyetine uygun eğitimi almaktadır. Karma olan okullarda da cinsiyetlere dönük herhangi bir ayırım yaşanmamakta, her öğrenci bu eğitimlerden eşit şartlarda faydalanabilmektedir. Genellikle her hangi bir ayırma mahal vermeyen çerçeve programlar uygulanmakta, bu durum da aradaki farklılıkları ortadan kaldırmaktadır. Buna ilave olarak sağlık meslek liselerindeki ebe yardımcılığı programı isabetli bir örnektir. Okul karma olmasına karşın, bu programa yalnızca kız öğrenciler alınmakta ve kız öğrencilerin cinsiyet rollerine hitap eden eğitimler verilmektedir. Ortak alan derslerinin çerçeve programları her iki cinsiyete de eşit oranda hitap edebilmektedir.

11. sınıf ve 12. sınıfta okuyan öğrencilerin mesleki eğitime yönelik tutumlarında 12. sınıf öğrencilerinin lehine anlamlı fark olduğu görülmüştür. Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde 12. sınıf öğrencileri mesleki eğitimi okulda ve işletmede olmak üzere iki yönlü olarak görmektedir. Bu eğitim esnasında mesleğin bir işçisi gibi çalışmakta, işletmelerdeki işleyişi yakından görerek, meslekleri ile ilgili aklındaki belirsiz birçok konuya cevap bulabilmekte, bir meslek çalışanı gibi işe yaradığını hissedebilmekte ve ayrıca buradan asgari ücretin üçte biri kadar bir maaş alabilmektedir. Diğer yandan sorumluluk, özgüven gibi duyguların gelişmesine de katkı sağlamaktadır. 11. sınıf öğrencileri ise mesleki eğitimi yalnızca okul ortamında teorik ve uygulamalı olarak almaktadır. Okul içerisinde uygulamalı derslerde, okulun atölyelerinde gerçek ortamdaymış gibi uygulamalar yapılmakta ve tabi bu durum hiçbir zaman gerçeğinin verdiği izlenimi verememektedir. Öğrencinin mesleki eğitimi alırken motivasyon olarak görebileceği şeyler genellikle soyut olup, meslekleri ile ilgili meraklarının giderilmesi, hedefledikleri alanda bir takım uygulamaları ilk defa görüyor olmanın verdiği heyecan, diğer derslere oranla daha fazla yaparak yaşayarak öğrenme imkanı sunması şeklindedir.

Bu araştırmada okutulan program türleri de incelenmiş olup, farklılıkların olduğu açıkça görülmektedir. Öğrencilerin okudukları program türünün mesleklerine olan bakış açılarını değiştirdiği görülmektedir. Bu fark büyük oranda sağlık meslek lisesi lehine çıkmıştır. Sağlıkla ilgili yeni meslek dallarının istihdamdaki yeri yeni yeni netleşmeye başlamasına rağmen, genel anlamda sağlık alanındaki çalışanların toplumdaki yeri ve imajı olumlu olarak görülmektedir. Mesleğin olumlu imajı, toplum tarafından itibar görmesi, mesleki eğitime yönelik olumlu tutum geliştirmesine neden olabilmektedir. Sağlık meslek lisesi ile kız meslek lisesi, endüstri meslek lisesi ve ticaret lisesi arasında görülen anlamlı farklar bu şekilde açıklanabilir.

Ticaret lisesi ile endüstri meslek lisesi öğrencilerinin görüşleri arasında da anlamlı bir fark görülmüştür. Bu fark da endüstri meslek lisesi lehinedir. Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin çoğunlukla atölye ortamında beceri gerektiren işler yaparak ürünler

ortaya koymaları ve yine istihdam açısından da tereddütlerinin bulunmaması bu ortalamada etkili olabilir. Ticaret lisesindeki öğrencilerin mesleklerini yine okul benzeri ortamlarda gerçekleştiriyor olmaları, masa başı, bilgisayar önünde ürün çıkarıyor olmaları bu durumda etkili olabilir.

Mesleki eğitime yönelik tutumları ve okula yabancılaşmayı elbette birçok faktör etkileyebilmektedir fakat bunların arasındaki ilişkinin ters ilişki olması beklenmektedir. Elde edilen sonuçlar da bu beklentiyi karşılamaktadır. Mesleki eğitime yönelik tutumla okula yabancılaşmanın bütün alt boyutları arasında negatif yönde ilişki mevcuttur. Bu ilişki, kuralsızlık ve sosyal uzaklık ile düşük düzeyde olup, anlamsızlık, güçsüzlük ve okula yabancılaşma ölçeğinin tamamıyla ise orta düzeydedir.

Mesleki eğitime yaklaşan, seven, benimseyen öğrenciler aynı zamanda okula da yaklaşmakta, uyumları kolaylaşmaktadır. Mevcut araştırmada öğrenilmek istenen, 11 ve 12. sınıf öğrencilerinin okula yabancılaşmaya yönelik görüşleri ile mesleki eğitime yönelik tutumları arasındaki ilişkidir. Okuldan üç gün, mesleki eğitim almak amacıyla uzaklaşan 12. sınıf öğrencisinin okula yabancılaşmasının daha yüksek olacağı tahmin edilmesine karşın elde edilen sonuçlar 11. sınıf öğrencilerinin okula yabancılaşmasının anlamlı olmasa bile daha yüksek olması yönündedir. Buradan anlaşıldığı kadarıyla, mesleki eğitim okulun amacının daha rahat anlaşılmasını sağlayarak anlamsızlık boyutundaki yabancılaşma oranını düşürmektedir. Bunun yanında hedefleri daha belirgin kılarak, bunlara ulaşmak için karşılaşılan engellere karşı koyma gücünü elde etmelerini sağlayarak güçsüzlük alt boyutunun düzeyini düşürmektedir. Ayrıca mesleki disiplin sayesinde kendisini hedefe götürecekt kurallara daha çekilir kılarak kuralsızlık alt boyutunun düzeyini ve aynı zamanda öğrencilerin farklı ortamlarda bulunmak koşuluyla sosyalleşmelerine katkıda bulunarak ve kendilerini daha iyi ifade etmelerine olanak sağlayarak, özgüvenlerini geliştirerek sosyal uzaklık alt boyutunun düzeyini düşürmektedir. Öğrencilerin özgüvenlerini güçlendirecek fırsatlar tanınması, hedeflerin belirginleştirilmesi ve mesleki tanıtımların artırılması okula yabancılaşmanın bütün boyutlarını öğrencilerin lehine olacak şekilde etkileyecektir.

7. Öneriler

7.1. Uygulamaya Dönük Öneriler

7.1.2. Okula yabancılaşmaya yönelik öneriler:

a) Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerindeki 12. sınıf öğrencilerinin işletmelerde beceri eğitimi uygulaması esnasında haftada yalnızca iki gün okulda bulunmasının onları okuldan uzaklaştırmaması için işyerlerinde de okulun mevcut kurallarıyla uygulama yapıyor olmaları gerekmektedir.

b) Öğrenciler okulda buldukları süre zarfında dikkatlerini farklı alanlara çeken etkinlikler ve uygulamalar yapılması etkili olabilir. Okullardaki etkinlikler öğrencilere derslerin ve sorumlulukların yanında rahatlatma fırsatları sunabilir.

c) Sağlık meslek lisesi öğrencilerinin geleceğe dönük eğitim veya mesleğe yönelik hedeflerini gerçekleştirebilme konusunda kendilerini daha güçsüz hissettikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Bunu önlemek için sağlık meslek liselerinde öğrencilerin gerçekçi eğitim hedefleri veya mesleki hedefler koyma, bunları gerçekleştirebilmek için atılacak adımları netleştirmek (ders çalışma, mesleki yaşantılarını gerçekleştirecekleri alanları belirleme, KPSS sınavına hazırlanma gibi) için rehberlik desteği sunulmalıdır.

7.1.3. Mesleki eğitime yönelik tutumla ilgili öneriler:

a) 11. sınıf öğrencilerinin mesleki eğitime yönelik olumlu tutum düzeylerini artırabilmek için, derslerde uygulamalı öğretim tekniklerinin ve mesleği özendirmeye yönelik tanıtım, rehberlik çalışmalarının bu sınıf düzeyinde de artırılması ve mesleki kuruluşlarla yapılan protokoller kapsamında ilgili kuruluşlara ziyaretlerin artırılması ve bu sayede meslekleri yerlerinde deneyimleme şansı sunulması bir çözüm olabilir.

b) Okul türleri arasındaki mesleki eğitim açısından uygulama farklılıklarının fırsata çevrilmesi ve mesleklerin imajlarının düzeltilmesi yönünde kullanılması faydalı olabilir. Mesleklerin tanıtılması, okullardaki farklı uygulamaların ön plana çıkarılması ve neden tercih sebebi olacaklarına ilişkin çıkarımlar yapılması okullara katkı sağlayabilir. Bu durum da okullara öğrencilerin kendi istekleri ile gelmelerini sağlayarak okula yabancılaşma ihtimallerini düşürebilir ve mesleki eğitime yönelik olumlu tutumu destekleyebilir.

c) Öğrencilerin mesleki eğitime yönelik ilgilerinin artırılması için okulların mesleğin her yönüyle tanıtımını yapan, deneyimlenmesine ortam hazırlayan, gezi gözlem olanakları sunan, piyasadaki meslekle ilgili her türlü yayın ve kaynağın ulaşılabilirdiği ve özendirildiği bir kurum olması gerekmektedir.

7.2. Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Meslek liselerinde okula yabancılaşmayı etkileyen faktörler araştırılabilir.
2. Meslek liselerinde mesleki eğitime yönelik tutumu etkileyen faktörler ayrıca incelenebilir.
3. Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde işletmelerde beceri eğitimine giden öğrencilerin okullardaki disiplin ve devamsızlık problemleri üzerine araştırma yapılabilir.
4. Araştırmanın evreni Düzce ili merkez ilçesi ile sınırlıdır. Aynı araştırma farklı illerde yapılabilir.

Kaynakça

- ALKAN, Cevat, DOĞAN, Hıfzı ve SEZGİN, İlhan, (2001). Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları, Nobel, Ankara.
- ATİK, Servet (2016). Akademik Başarının Yordayıcıları Olarak Öğretmene Güven, Okula Karşı Tutum, Okula Yabancılaşma ve Okul Tükenmişliği, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Doktora Tezi), Malatya.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Şener, ÇOKLUK, Ömay ve KÖKLÜ, Nilgün, (2015). Sosyal Bilimler İçin İstatistik, Pegem Akademi, Ankara.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Şener (2017). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum, Pegem Akademi, Ankara.
- CAN, Abdullah (2016). SPSS İle Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi, Pegem Akademi, Ankara.
- CANDEĞER, Ü., VAN, E., GÜLLÜ, V. ve ELDİROĞLU, D. (2013). "Meslek Lisesinde Okuyan Öğrencilerin Kültür Dersleri Hakkındaki Görüşleri (Güvercinlik Teknik Ve Endüstri Meslek Lisesi Örneği)", Eğitim Yöneticileri ve Uzmanları Derneği IV. Eğitim Yönetimi Forumu, 3-5 Ekim, Balıkesir.
- COŞGUN, Yemliha. ve ALTAY, Cüneyt, (2009). "Lise Öğrencilerinde Yabancılaşma Ve Benlik Algısı İlişkisi", Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Bilimleri Dergisi, S 29, ss 41-56.
- ÇELİK, Fırat (2005). Ortaöğretim Öğrencilerinin Okula Yabancılaşma Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana.
- ÇELİK, İrfan, (2007). Mesleki Teknik Ortaöğretim Kurumlarının Tercih Nedenleri ve Yüksek Öğrenime Hazırlama Açısından Eğitici ve Öğrenci Görüşleri (İstanbul İli Kartal İlçesi Örneği), Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- GEDİK, Aytaç (2014). Ortaöğretim Öğrencilerinde Okul Yaşam Kalitesi Bağlamında Okula Yabancılaşma, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya.
- GÜLEGÜL, H.İbrahim ve UYGUR, Filiz (2011). "İşletmelerde Mesleki Eğitim İle Staj Uygulamalarının Değerlendirilmesi", Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- GÜNBAyli, İlhan ve TOKEL, Asiye, (2014). "Teknik Ve Meslek Liselerinde Meslek Derslerinin Etkililiğine İlişkin Yönetici, Öğretmen Ve Öğrenci Görüşleri", Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, S. 3(4), ss 59-73.
- <http://megep.meb.gov.tr/>, "MTAL Öğretim Programları", Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü, MEGEP, 2000.
- KALKAN, Ömür Kaya, (2014). "Mesleki Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği Geçerlik Ve Güvenirlilik Çalışması", Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, S. 4(1), ss 117-128.

- KAP, Gökçe ve ZAFER GÜNEŞ, Demet (2016). "Sağlıkla İlgili Bölümleri Olan Özel Liselerin Mevcut Sorunlarına Yönelik Öğrenci Ve Öğretmen Görüşleri", Eğitim Yöneticileri ve Uzmanları Derneği VII. Eğitim Yönetimi Forumu, KKTC.
- KAYIR, Ömer ve KILIÇ, Hamdi (2004). "Meslek Liseleri Araştırması, Mesleki ve Teknik Eğitim Alanındaki Problemler", Yz strateji, Ankara.
- LİN, Shu-Hui ve HUANG, Yun-Chen, (2012). "Investigating The Relationships Between Loneliness And Learning Burnout", Active Learning in Higher Education, S. 13(3), ss 231-243.
- MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI, (2006). "Mesleki ve Teknik Ortaöğretimde İşletmelerde Mesleki Eğitiminin Değerlendirilmesi", Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI, (2018a). "Güçlü Yarınlar ve 2023 Eğitim Vizyonu", Ankara.
- MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI, (2018b). "Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitimin Görünümü", Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları Serisi No:1, Ankara.
- NEUMAN, W. Lawrence (2016). Toplumsal Araştırma Yöntemleri I. Cilt: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar, Yayınodası, Ankara.
- ÖZKAN, U. Birkan (2017). 21. Yüzyılın Eğitim Anlayışıyla Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları, Pegem Akademi, Ankara.
- ÖZSAYAR, Burçin, (2008). Meslek Lisesi Öğrencilerinin Yaptıkları Stajların Mesleki Gelişimlerine Etkileri, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- PALA, Haldun (2016). Meslek Lisesi Öğrencilerinin Uygulama Staj Algılarının Çeşitli Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- POYRAZ, M., BOZKUŞ, S. ve DAĞLI, Z. (2016). "Meslek Liselerinde İşletmelerde Beceri Eğitimi Dersinde İçerik Ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar Üzerine Bir Çalışma (Mamak İlçesi Örneği)", Eğitim Yöneticileri ve Uzmanları Derneği V. Eğitim Yönetimi Forumu, Ankara.
- ŞİMŞEK, Hüseyin ve ATAŞ AKDEMİR, Öznur, (2015). "Üniversite Öğrencilerinde Okula Yabancılaşma", Current Research in Education, S. 1(1), ss 1-12.
- ŞİMŞEK, Hüseyin, ABUZAR, Celil, YEĞİN, İ. Hüseyin, ŞİMŞEK, Ahmet Salih ve DEMİR, Ali, (2015). "Okula Yabancılaşma Ölçeği", Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, S. 16(4), ss 309-322.
- TAN, Mehmet (2009). Mesleki ve Teknik Liselerde 3308 Sayılı Kanuna Göre Görev Başlı Eğitiminin İşyerlerine Uygulanmasının Etkinliği, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- TÜRKİYE Büyük Millet Meclisi, (2006). "Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı. RG. 26215", Ankara.
- TEZCAN, Mahmut, (1985). "Gençlik ve Yabancılaşma", Cumhuriyet Üniversitesi, Uluslararası Terörizm ve Gençlik Sempozyumu.

Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Okula Yabancılaşmaya Yönelik Görüşleri ve...

- THESSIN, Rebecca A., SCULLY-RUSS, Ellen ve LIEBERMAN Daina S., (2017). "Critical Success Factors In A High School Healthcare Education Program", *Journal of Career and Technical Education*, S. 32(1), ss 51-72.
- TÜBİTAK, (2005). "Vizyon 2023 Teknoloji Öngörü Projesi; Eğitim Ve İnsan Kaynakları Sonuç Raporu Ve Strateji Belgesi".
- TÜMKAYA, Songül, (2016). "Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Tükenmişlik Ve Yabancılaşma Düzeylerinin İncelenmesi", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 25(2), ss 251-268.
- UNITED Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, (2001). "Train the Traier. Training Fundamentals. Instructor's Reference Manual", New York, USA: United Nations.
- UNESCO-UNEVOC (1996). "Financing Technical And Vocational Education: Modalities And Experiences", *International Project on Technical and Vocational Education*.
- YEGİN, Ali (2007). *Meslek Lisesi Öğrencilerinde Görülen İstenmeyen Davranışlarda Yönetici ve Öğretmenlerin Etkileri*, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.